

**კათოლიკური ეკლესიის ორგანიზაციული მოწყობა
საქართველოში (ეპარქიები, სამოციქულო ადმინისტრაცია),
ისტორია და პერსპექტივები**

საქართველოში ლათინური წესის სამოციქულო ადმინისტრაციის დაფუძნებას წინ საკმაოდ ხანგრძლივი და შრომატევადი პროცესი უძღვოდა. სამოციქულო ადმინისტრაციის დაფუძნება პირდაპირ კავშირშია საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენასთან. 1990 წელს, პირველი მრავალპარტიული არჩევნების საფუძველზე, ეროვნული ძალები მოვიდნენ ქვეყნის სათავეში, ხოლო 1991 წლის აპრილში საქართველომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. ამავე წელს საქართველოს ესტუმრა წმინდა საყდრის სახელმწიფო მდივანი, კარდინალი აგოსტინო კაზაროლი. მაღალი სტუმრის ვიზიტი მოასწავებდა, რომ წმინდა საყდარი მზად იყო, გაეხსნა თავისი ოფიციალური წარმომადგენლობა საქართველოსა და სრულიად სამხრეთ კავკასიაში. 1991 წლის დეკემბერში დაიშალა საბჭოთა კავშირი და 1992 წლის დასაწყისში გერმანიამ, შემდგომ აშშ-მა, საქართველოს მებოზელმა ქვეყნებმა აღიარეს საქართველოს დამოუკიდებლობა. წმინდა საყდარი და ქალაქ-სახელმწიფო ვატიკანიც იყო ერთ-ერთი პირველი, რომელმაც აღიარა საქართველოს დამოუკიდებლობა და თბილისში გახსნა თავისი ოფიციალური წარმომადგენლობა – სადესპანო. ხოლო 1993 წელს წმინდა საყდარმა თბილისში დააფუძნა სამხრეთ კავკასიის ლათინური წესის სამოციქულო ადმინისტრაცია, რაც ფაქტობრივად ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესიის ჩამოყალიბების თარიღია.

2023 წ. აღინიშნა სამხრეთ კავკასიაში ლათინური წესის სამოციქულო ადმინისტრაციის დაარსების 30 წლისთავი. ამ ღირსშესანიშნავ მოვლენას ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესია წელგამართული შეხვდა: გაიზარდა სამრევლოების რაოდენობა და, რაც მნიშვნელოვანია, ყოველ სამრევლოს ემსახურება სასულიერო პირი, მოქმედებს

კათოლიკური მედია საშუალებები, უნივერსიტეტი, სისტემატურად ტარდება კატეხეზები, აშენდა ან განახლდა ახალი ტაძრები და სამლოცველოები, დაფუძნდა ახალგაზრდული ცენტრები, ხოლო თბილისში აიგო სამოციქულო ადმინისტრატორის რეზიდენციისა და კურიის შენობა. ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესია მუდმივ განახლებასა და განვითარებაშია. ამ 30 წლიანი გადასახედიდან, შეიძლება განჩნდეს კითხვა, თუ რატომ შეირჩა სამხრეთ კავკასიის კათოლიკეთა ცენტრად სწორედ თბილისი.

ჩვენს დედაქალაქზე წმინდა საყდრის არჩევანი, გარდა ისტორიული და გეოგრაფიული ფაქტორისა, ნაკარნახევი იყო იმ რეალობის გათვალისწინებითაც, რომ თბილისსა და საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დროსაც არსებობდა ლათინური წესის კათოლიკე თემი, რომლის რაოდენობა ორმოცდაათ ათასს აღწევდა. ისტორიულადაც ჩვენს ქვეყანაში არსებობდა ლათინური წესის კათოლიკური ეკლესია თავისი ფართოდ განტოტვილი სამრევლოების ქსელით. იყო რეგიონები და დასახლებული პუნქტები, სადაც კათოლიკეები უმრავლესობას წარმოადგენდნენ და გააჩნდათ მდიდარი სულიერი და მატერიალური კათოლიკური მემკვიდრეობა, თბილისსა და რეგიონებში მოქმედებდნენ ლათინური წესის კათოლიკური ტაძრები და სამრევლოები. თბილისში მოქმედი წმ. პეტრე და წმ. პავლე მოციქულთა ტაძარი მთელ სამხრეთ კავკასიაში იყო ერთადერთი კათოლიკური საკრებულო, რომელიც გადაურჩა საბჭოურ რეპრესიებს. ის მუდმივად მოქმედებდა, ყოველთვის ჰყავდა მღვდელმსახურები და მრავალრიცხოვანი, ასევე მრავალეროვანი მრევლი. 1992 წელს წმინდა საყდარმა დაადგინა თბილისის სამხრეთ კავკასიაში სადესპანოს რეზიდენციად, ხოლო სამხრეთ კავკასიის რეგიონის სამოციქულო ადმინისტრატორობა წმინდა საყდარმა რეგიონში მათ ნუნციუსს (სრულუფლებიან დესპანს), არქიეპისკოპოს ჟან-პოლ გობელს ჩააბარა¹.

¹ მეტად რთულია, ერთმა ადამიანმა გაართვას თავი ელჩისა და ადგილობრივი ეკლესიის ადმინისტრატორის მისიას, ვინაიდან ეს ორი მაღალი თანამდებობა სრულიად განსხვავებულ ფუნქციას ასრულებს. მაგრამ, რადგანაც 1992-93 წლებში კავკასიაში არ იყო ადამიანი, რომელიც შეიძლებდა წმინდა საყდრის წარმომადგენლობასაც და ადგილობრივი ეკლესიის მართვასაც, არქიეპისკოპოს ჟან-პოლ გობელს მოუწია ამ ურთულესი მისიის შესრულება.

1996 წელს წმინდა საყდრის ნუნციუსმა სამოციქულო ადმინისტრატორობა ქუთაისში წმ. სტიგმელთა მისიის ხელმძღვანელს – მამა ჯუზეპე პაზოტოს გადააბარა. ამ დროიდან იწყება სამოციქულო ადმინისტრაციის აქტიური საქმიანობა სამხრეთ კავკასიაში, ცენტრით თბილისში. ცხადია, მთავარი აქცენტი საქართველოზე გაკეთდა. მთავარი პრობლემა კი კათოლიკური სამრევლოების აღდგენა გახლდათ. ეს პროცესი მღვდელმსახურების გარეშე შეუძლებელი იყო. საბჭოთა რეჟიმის დროს რეპრესირებული ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესიის აღდგენა ერთიან სულიერ მწყემსმთავრობას მოითხოვდა. ამიტომ სამოციქულო ადმინისტრატორმა ბუსტად გაწერილი გეგმის მიხედვით დაიწყო მეტად რთული საქმიანობა საქართველოში ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესიის კომპლექსური აღორძინების თვალსაზრისით. განვლილი წლების განმავლობაში საქართველოში ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესია ჩამოყალიბდა როგორც სრულყოფილი თვითმმართველი საეკლესიო ერთეული. დრომ მოიტანა, რათა ადგილობრივი კათოლიკური სამოციქულო ადმინისტრაცია ორგანიზაციული მოწყობის კიდევ უფრო მაღალ საფეხურზე გადავიდეს და აღდგეს თბილისში საუკუნეების წინ არსებული საეპისკოპოსო კათედრა. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებობს სებასტოპოლისის (სოხუმის) სატიტულო კათედრაც, როგორც სამართალ შემკვიდრე მე-13 მე-15 საუკუნეებში მოქმედი სებასტოპოლისის საეპისკოპოსო კათედრისა. თბილისში კათოლიკური საეპისკოპოსო კათედრის აღდგენა განიხილება როგორც ისტორიული სამართლიანობის აღდგენის გამოხატულება. უკანასკნელი 30 წლის მანძილზე ადგილობრივმა კათოლიკე ეკლესიამ, სამოციქულო ადმინისტრაციის ხელმძღვანელობით, დაამტკიცა, რომ მას მართლაც ეკუთვნის საეპისკოპოსო კათედრად ჩამოყალიბება, რის საფუძველსაც იძლევა არსებული ისტორიული რეალობა: მე-13 საუკუნეში არსებული საეპისკოპოსო კათედრები, ადგილობრივი მრევლისა და სასულიერო პირების სურვილი და მზაობა, აღადგინონ ისტორიული სამართლიანობა.

ისტორიული სურათი

ლათინური წესის კათოლიკური ეკლესია საქართველოში მე-13 საუკუნიდან ფუნქციონირებს. მე-14 საუკუნიდან თბილისსა და ცხუმში

არსდება კათოლიკური საეპისკოპოსო კათედრები. მე-15 საუკუნიდან საგარეო პოლიტიკური ვითარების გამწვავებისა და ადგილობრივი ფეოდალური დაქსაქსულობის გამო ეს საეპისკოპოსო კათედრები წყვეტენ არსებობას. ადგილობრივ ხელისუფალთა მოწვევით, მე-17 საუკუნიდან საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში თეატინელთა ორდენის მიერ დაფუძნებული რამდენიმე მისია იწყებს ფუნქციონირებას. იმავე საუკუნის მეორე ნახევრიდან თეატინელთა მისიები, სხვადასხვა ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზებიდან გამომდინარე, კაპუცინთა მისიებმა ჩანაცვლეს. კაპუცინთა მისიები ასევე მოქმედებდნენ საქართველოს იმ ტერიტორიებზე, რომლებიც ოსმალეთის იმპერიის მიერ იყო მიტაცებული. რუსეთის იმპერიის ადმინისტრაციის მიერ ადგილობრივ კათოლიკეთა შეზღუდვის პოლიტიკის შედეგად, საქართველოს ტერიტორიაზე კაპუცინთა მისია 1845 წელს იძულებული გახდა, ოსმალეთში გადასულიყო. მხოლოდ სახელმწიფო დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ, უკვე ჩვენს დღეებში, საქართველოში სამოციქულო ადმინისტრატორის ძალისხმევით, ახალციხეში კვლავ აღდგა კაპუცინთა მისია. დღეს საქართველოში კათოლიკეები სამი ლიტურგიული წესით: ლათინური, სომხური და ასურულ-ქალდეურით არიან წარმოდგენილნი და, ბოლო სტატისტიკური აღრიცხვით, მოსახლეობის 0,5 %-ს შეადგენენ. თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ ბოლო წლების მიგრაციების შედეგად საქართველოს ზოგიერ ქალაში მოქალაქეობის არმქონე კათოლიკე მორწმუნეთა რიცხვი საგრძნობლად გაიზარდა (tabula.ge/news 2018).

ისტორიული საფუძველი

წმინდა საყდართან საქართველოს სამეფოს მჭიდრო ურთიერთობა XIII საუკუნიდან, კერძოდ კი 1223 წლიდან, იწყება. დოკუმენტური ცნობები ამ ურთიერთობების შესახებ დაცულია ვატიკანის არქივში. აღნიშნული დოკუმენტები მოიძია, შეისწავლა და ქართულ ენაზე გამოსცა მღვდელმა მიქაელ თამარატიმ (მიხეილ თამარაშვილი, 1858-1911 წ.წ. რომში მოღვაწეობდა 1891-1911 წ.წ.). პირველი ოფიციალური დოკუმენტი გახლავთ საქართველოს მეფის – რუსუდანის მიერ პაპ ონორიუს III-სადმი გაგზავნილი წერილი (Archivi Vaticani).

პაპ გრიგოლ IX-ს მიერ 1240 წლის 13 იანვრით დათარიღებული საქართველოს მეფე რუსუდანისა და მისი ვაჟის – დავითისადმი გამოგზავ-

ნილი წერილით ირკვევა, რომ პაპი საქართველოში საგანგებო მისიით აგზავნის დომენიკელთა ორდენის ძმებს: *Jacobum Beneventu Rubinum, Petrum Bernardum, Lambertum et Guizardum (Annales Ecclesiastici a Baronio contin)*. ამავე წელს თბილისში დომენიკელმა ძმებმა თავიანთი მისია და წმ. მარტინის სახელობის მონასტერი დააფუძნეს. წყაროებიდან დასტურდება, რომ ათი წლით ადრე თბილისში უკვე მოღვაწეობდნენ ფრანცისკელი ძმებიც (მინორიტები). 1245 წელს პაპი ინოჩენციო (ინოკენტი) IV თბილისში აგზავნის მინორიტების ორდენის ძმებს, 1258 წელს პაპი ალექსანდრე IV კვლავ აგზავნის ფრანცისკელთა ორდენის ბერებს. ასე რომ, ჩანს, თბილისს წმინდა საყდარი აღმოსავლეთში ერთგვარ რეგიონულ ცენტრად მოიაზრებდა.

1318 წელს პაპი იოანე XXII საქართველოში აგზავნის ფრანცისკელ და დომენიკელ ძმებს. 1321 წლის აპრილში – ოთხ ფრანცისკელ (მინორიტელი) ძმას – *Thomas Toletinus, Jacobus da Padua, Patrus de Senis at Demetrius de Tefelis* (ეროვნებით ქართველი), რომლებიც საგანგებო მისიით იყვნენ გაგზავნილი დიდ ყაენთან, მონღოლთა ურდოში. გზად, ინდოეთის ქალაქ თანაში ოთხი მათგანი მოწამეობრივად აღესრულა. მათი მოწამეობა აღწერეს და რომში გამოგზავნეს ბერებმა: *Jacobus, Franciscus Pisanus, Petrus de Turre. (Waddingo, Luca)*. სავარაუდოდ, თბილისელი დემეტრეს მოწამეობამ გარკვეული პოზიტიური როლი შეასრულა 8 წლის შემდგომ პაპის გადაწყვეტილებაში სმირნიდან თბილისში საეპისკოპოსო კათედრის გადმოტანასთან დაკავშირებით.

ამავე პერიოდში, საქართველოს მეფის – გიორგი V-ის ზეობისას, თბილისში კათოლიკური საეპისკოპოსო დაფუძნდა. ამ ფაქტს წინ უსწრებდა ისტორიული ვითარება: ოსმალთა გაძლიერებისა და ქრისტიანთა შევიწროების შედეგად მძიმე დღეში აღმოჩნდა სმირნის (დღევანდელი იზმირი) საეპისკოპოსო. პაპ იოანე XXII-ის გადაწყვეტილებითა და მეფე გიორგი V-ს ხელშეწყობით, საეპისკოპოსო კათედრა სმირნიდან თბილისში იქნა გადმოტანილი.² კათედრის დაფუძნების ფაქტს ადასტურებს 1328 წლის 9 აგვისტოთი დათარიღებული პაპ იოანე XXII-ის ბულა:

² მეტოთხმეტე საუკუნის დასაწყისში ყაზვინის სიახლოვეს ოღჯაით ხანმა დააარსა ქალაქი სულთანე, რომელიც გახდა ილხანის სამეფოს ცენტრი. 1318, სპარსეთის ქალაქ სულთანეში დაარსდა საარქიეპისკოპოსო კათედრა, რომელსაც რეგიონის რამდენიმე საეპისკოპოსო დაექვემდებარა, მათ შორის თბილისისაც.

„...შემდგომად ბევრის რჩევისა და გამოძიებისა დავრწმუნდით ჩვენ და ჩვენი ძმები კარდინალები, რომ ტფილისი, ქართველთა სამეფოს შუაგული ადგილი, საუკეთესო, ერთი საგსე და სიმდიდრით უხვი ქალაქია. განვლილ დროებში უფროსთა ნებით წასულმა დომინიკელებმა, მოღვაწეობითა და დაუცხრომელი შრომით, მცხოვრებთა უმეტესი ნაწილი მოაქციეს კათოლიკე სარწმუნოებაზე; ამიტომ ღვთის სახელის საქებ-სადიდებლად, სარწმუნოების პატივისათვის და გასაგრცვლებლად, ჩვენის ხსენებული ძმების რჩევითა და ჩვენის სრულის მოციქულებრივი ხელმწიფების ძალით სმირნის საეპისკოპოსო კათედრა გადაგვაქვს ხსენებულს ტფილის ქალაქს“.³

თავისი გადაწყვეტილების აღსასრულებლად პაპმა ერთი წლის შემდგომ ახალი ბულა გამოსცა, სადაც აღნიშნავს, რომ:

„განთქმულს, შესანიშნავ და შესაფერის ქალაქს ტფილისს ვაწესებთ საეპისკოპოსო ქალაქად ღვთის საქებ-სადიდებლად, კათოლიკე სარწმუნოების გასაძლიერებლად... აგრეთვე გვნებავს, რომ მომავალშიც ყოველთვის ეწოდებოდეს ასევე სახელი: ტფილისის საეპისკოპოსო ქალაქი, მზავსადვე ზემოთ ხსენებულ ძმათა რჩევით და ჩვენის უფლებით დაგვიდგენია, რომ იმავე ქალაქში არშემდეს საკათედრო ეკკლესია, რომელსაც ვანიჭებთ საეპისკოპოსო ტიტულს“. ავინიონი, ნთებერვალი, ჩვენი მღვდელმთავრობის მეთოთხმეტე წელი (1329 თამარაშვილი, 1902).

იმავედროულად რომში თბილისიდან ჩადის დომენიკელი მისიონერი იოანე ფლორენციელი, რომელსაც პაპი ნიშნავს თბილისის პირველ ეპისკოპოსად და აგზავნის საქართველოში საგანგებო წერილით, რომელიც იწყება შემდეგი სიტყვებით:

„პაპი იოანე XXII. ჩვენს საყვარელ შვილს, იოანე ფლორენციელს, ტფილისის ეპისკოპოსს. მშვიდობა და მოციქულებრივი კურთხევა... ქართველთა სამეფოს შესანიშნავი ქალაქი ტფილისი განვაწესეთ საეპისკოპოსო ქალაქად, თავისივე სახელი შევარჩინეთ და გვნებავს,

³ წყაროები ვატიკანის არქივში შეისწავლა და გამოსცა მ. მიქაელ თამარაშვილმა, მის ნაშრომში გამოყენებულია საარქივო დოკუმენტები: Archi. Vati. Jo XXII. Com. An. XIII. Pars. IV. Fol. 100. No. 3114. აგრეთვე Jo. XII. Com. An. XIV. Pars. II. (Reg. 91.) no. 938.

მომავალშიც ეწოდებოდას ასევე სახელი „ტფილისის საეპისკოპოსო ქალაქი“. წერილი 1329 წლის 6 თებერვლით თარიღდება. აღნიშნულ წერილთან ერთად ახლად დანიშნულ ეპისკოპოს იოანეს პაპმა საქართველოს მეფე გიორგი V-სთანაც გამოატანა შესაბამისი წერილი.

იოანე ფლორენციელი თითქმის 19 წლის განმავლობაში გახლდათ თბილისის ეპისკოპოსი. მისი გარდაცვალების შემდგომ, 1349 წელს, პაპმა კლიმენტი VI-მ თბილისში ეპისკოპოსად აკურთხა დომენიკელი ბერნარდო კოლეტი და იმავე წლის 9 იანვარს სპეციალური წერილიც გაუგზავნა (თამარაშვილი 1902).

ვინაიდან თბილისის საეპისკოპოსო სპარსეთის სულთანის საარქიეპისკოპოსოს ემორჩილებოდა, პაპი კლიმენტი VI სულთანის არქიეპისკოპოსსაც სწერს და ატყობინებს თბილისში ახალი ეპისკოპოსის დანიშვნას და სთხოვს, შემწეობა აღმოუჩინოს ახალ დანიშნულ ეპისკოპოსს და ეპარქიას.

1356 წელს ბერნარდო კოლეტი გერმანიის ამპურენის ეპისკოპოსად გადაიყვანეს და მის მაგივრად პაპმა ინოკენტი VI-მ დომენიკელთა ორდენის წევრი ბერტრამო დანიშნა (თამარაშვილი 1902).

თბილისის კათოლიკურმა ეპარქიამ 180 წელი იარსება. ამ პერიოდის მანძილზე ეპარქიას 13 მმართველი ჰყავდა, მათი სია ამგვარად გამოიყურება:

1. იოანე ფლორენციელი (დომენიკელი) 1329-1348
2. ბერნარდო კოლეტი (დომენიკელი) 1349-1356
3. ბერნარდო პაგესი (დომენიკელი) 1356-1382
4. ენრიკო რაცი (ფრანცისკელი) 1382 – ?
5. ლეონარდო და ვილაკი (დომენიკელი) 1391-?
6. იოანე სან მიკელედან (ორდენი უცნობია) 1425 წელს გარდაიცვალა
7. იოანე სენტ-მიშელი (დომენიკელი) 1425 – ?
8. ალესანდრო (დომენიკელი) 1450 – ?
9. ენრიკო (ორდენი უცნობია) 1462-1462
10. ენრიკო ვონსტი (ფრანცისკელი) 1462-1469
11. იოანე იმაკი (ავგუსტინელი) 1470-1471
12. ალბერტო ენგელი (ფრანცისკელი) 1493 – ?
13. იოანე შნაიდერი (ფრანცისკელი) 1507 – ?

მე-12 საუკუნიდან ვენეციელი, გენუელი, პიზელი, ფლორენციელი, ტოსკანელი ვაჭრები აქტიურად ვაჭრობდნენ შავი და აზოვის ზღვისპირეთში. 1261 წელს გენუელებსა და ნიკეის იმპერიას შორის გაფორმებული ნიმფეუმის ხელშეკრულების თანახმად, გენუელებმა სრული პრივილეგიები მიიღეს შავიზღვისპირეთში ვაჭრობაზე. 1266 წლიდან გენუელებმა თავისუფალი ვაჭრობისა და სავაჭრო ფაქტორიების დაარსებაზე ოქროს ურდოდანაც მიიღეს ნებართვა (Hарнов, 2001).

მაღევე გენუელები ანტიკურ ქალაქ ფეოდოსიის ადგილზე აარსებენ თავიანთ მთავარ სავაჭრო ფაქტორიას – კაფას, რომელიც მოკლე ხანში შავიზღვისპირეთის ვაჭრობის ცენტრად ყალიბდება.

1268 წელს პაპი კლიმენტ IV აკურთხებს კაფას პირველ ეპისკოპოსს. ამგვარად ყალიბდება კაფას საარქიეპისკოპოსო კათედრა, რომელიც, ვენეციის სამიტროპოლიოს უშუალო შემადგენლობაშია და რომელიც ფაქტობრივად, კურირებას უწევს გენუელთა ფაქტორიებში დაფუძნებულ სხვა საეპისკოპოსო კათედრებს. ამავე პერიოდში კაფა იქცევა თვითმმართველ საქალაქო კომუნად. ასე რომ, კაფა წარმოადგენდა გენუელთა მიერ შავიზღვისპირეთის ათვისების პლაცდარმს. მომდევნო საუკუნეში გენუელები მთელ შავიზღვისპირეთში გაბატონდნენ და ყოველ ნავსადგურში თავიანთი სავაჭრო ფაქტორია დააფუძნეს.

მე-13 საუკუნეში საქართველოს ტერიტორიაზე გენუელთა მნიშვნელოვანი სავაჭრო ფაქტორიები ჩამოყალიბდა: კაკარი (დღევანდელი გაგრა), სანტა-სოფია (ალახაძი), პეცონდა (ბიჭვინთა), კაბო დი ბუქსო (გუდაუთის სიახლოვეს), ნიკოფსია (ახალი ათონი), სებასტოპოლისი (სოხუმი), ლო ბატი (ბათუმი). გენუელთა ციხე-სიმაგრის ნაშთები შემორჩენილია დღევანდელი დასახლებული პუნქტის – განთიადის ტერიტორიაზე.⁴ (Остапенко 2017).

თბილისში კათოლიკური საეპისკოპოსო კათედრის დაარსებამდე ათიოდე წლით ადრე, 1318 წელს, გენუელებმა ცხუმში (ლათინურ და იტალიურ წყაროებში, სებასტოპოლისი) დაარსეს თავიანთი სავაჭრო ფაქტორია და საეპისკოპოსო კათედრა. თუ რამ განსაზღვრა გენუელების მიერ სებასტოპოლისის (ცხუმი) საეპისკოპოსო საკათედრო

⁴ თვითგამოცხადებული აფხაზეთის რესპუბლიკის მიერ მიღებული ტერმინოლოგიით დაბა განთიადს ცანდრიპში ეწოდება.

ქალაქად გამორჩევა, ქალაქის გეოგრაფიულ მდებარეობას უნდა მივაწეროთ. საქართველოს შავიზღვისპირეთის სანაპირო ზოლზე სებასტოპოლისი ერთგვარად ცენტრალურ ადგილს იკავებს და განაპირა ნავსადგურებიდან შედარებით თანაბარი მანძილითაა დაშორებული.

პრინციპული განსხვავება თბილისისა და სებასტოპოლისის კათედრებს შორის ის რეალობაა, რომ თბილისში საეპისკოპოსო კათედრა სმირნიდან (დღევანდელი იზმირი) გადმოიტანეს და ის სამხრეთ კავკასიის კათოლიკურ ცენტრად აქციეს, ხოლო სებასტოპოლისის საეპისკოპოსო კათედრა უშუალოდ გენუის სამიტროპოლიტოს შემადგენლობაში რჩებოდა, როგორც მისი სუფრაგანი კათედრა.

სებასტოპოლისის (სოხუმის) პირველი ეპისკოპოსი იყო ბერნარ მორე – 1318-1330 წ.წ. შემდგომ კათედრას განაგებდა პეტრე ჰერალდი, 1388-1399 წლებში ეპისკოპოსია რობერტ ჰინტელსჰამი, მის შემდგომ ცნობილია კიდევ ხუთი ეპისკოპოსი: ბერტოლდ ვოლო, ნიკოლოზ პასეკი, იოანე-პავლე ფრანცისკელი და ჯორჯო და რეჯაბო. კათედრა გაუქმდა, ზოგი წყაროს თანახმად, 1454 ან 1475 წელს.

საეპისკოპოსო კათედრის გაუქმების შემდგომ საქართველოში მოქმედი კათოლიკური მისიები საკუთარი ორდენის ხელმძღვანელობას ემორჩილებოდნენ. კაპუცინთა მისია საქართველოდან რუსეთის ცარიტულმა მმართველობამ 1844 წელს გააძევა.

მე-19 საუკუნეში რუსეთის იმპერიის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდგომ საქართველოს კათოლიკეები დაუქვემდებარეს ხერსონის ეპარქიას, რომელიც შეიქმნა 1848 წლის 3 ივლისს პაპ პიუს IX-ს მოკლე ბულით Universalis Ecclesiae. ეპისკოპოსის რეზიდენცია მდებარეობდა ქ. სარატოვში (თამარაშვილი 1902).

მე-17 საუკუნიდან მე-19 საუკუნის პირველი ნახევრის ჩათვლით, საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი საბერმონაზვნო მისიები პირდაპირ დაქვემდებარებაში იყვნენ რომში მყოფი ორდენების ხელმძღვანელობასთან.

საქართველოს ანექსიის პირველი წლებიდანვე რუსეთის მმართველობა დაუპირისპირდა კაპუცინთა მისიას. მისიის ხელმძღვანელობას მოსთხოვეს, რომ გაეწყვიტათ პირდაპირი კავშირი რომთან და რუსეთის ტერიტორიაზე არსებულ ტირასპოლის ეპარქიას დაქვემდებარება-

რებოდნენ. მიზანი იყო საქართველოს კათოლიკეების წმინდა საყდართან ურთიერთობის გაწყვეტა და ქართული ენის მსახურებიდან ამოღება. ამ მოთხოვნას კაპუცინები კატეგორიულად დაუპირისპირდნენ, საპასუხოდ კი 1844 წელს რუსეთის ხელისუფლებამ მათ აუკრძალა საქმიანობა და მომდევნო წელს საერთოდ გააძევა ისინი საქართველოდან. ამ პერიოდიდან საქართველოს კათოლიკურ სამრევლოთა ხელმძღვანელობას ტირასპოლის ეპარქიიდან დანიშნული ვიზიტატორები ახორციელებენ. რუსეთის მმართველობის მხრიდან წაქეზებით იწყება დაპირისპირება ქართველ და სომეხ კათოლიკეებს შორის.

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების პირველი დღეებიდან ქართველი კათოლიკეები იწყებენ ბრძოლას ლათინური წესის ადგილობრივი საეკლესიო ორგანიზაციის შესაქმნელად. წმინდა საყდარიც აქტიურად ებმება ამ პროცესში, მაგრამ საბჭოთა ოკუპაციამ ეს პროცესი შეაჩერა. საბჭოთა რეჟიმის დროს წმინდა საყდართან ოფიციალური ურთიერთობები გაწყვეტილი იყო. საბჭოთა კავშირს არც დიპლომატიური ურთიერთობები არ ჰქონდა ვატიკანთან და კათოლიკეებს ხელისუფლება დიდი უნდობლობით ეპყრობოდა. გასული საუკუნის 30-იან, 60-იან წლებში სახელმწიფოსგან სასულიერო საქმიანობის რეგისტრაცია გააჩნდა მხოლოდ ერთ კათოლიკე მღვდელმსახურს: 1966 წლამდე – ემანუელ ვარდიძეს და 1966-1973 წლებში – კონსტანტინე საფარიშვილს. სავარაუდოდ, სამოციქულო ადმინისტრატორის ფუნქციასაც ეს მღვდელმსახურები ასრულებდნენ. ყოველ შემთხვევაში, გვაქვს რომის პაპის – პავლე VI-ის მიერ პერსონალურად მათთვის ქართულ ენაზე გამოგზავნილი მისალოცი ბარათები.

1973 წლიდან წინამძღვრად ინიშნება მამა იან სნეჟისნკი, რომელსაც რიგის სასულიერო სემინარია ჰქონდა დამთავრებული და ლატვიაში გახლდათ მღვდლად ხელდასხმული, ამიტომ პერსონალურად იმყოფებოდა ლატვიის სამოციქულო ადმინისტრატორის იურისდიქციაში.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მხოლოდ საქართველოს დამოუკიდებლობის შემდგომ, როდესაც წმინდა საყდართან აღდგა პირდაპირი ურთიერთობები და დაინიშნა სამოციქულო ადმინისტრატორი, შესაძლებელი გახდა საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაში კათოლიკე ეკლესიის სრულფასოვანი ფუნქციონირება.

სამოციქულო ადმინისტრაციის საქმიანობის პერიოდიზაცია

პირველი ეტაპი – ეს გახლავთ სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ლათინური წესის კათოლიკე ეკლესიის ფორმირების და განვითარების პერიოდი. საქართველოში ადგილობრივი, ოფიციალურად მოქმედი ან ჩანასახში მყოფი სამრევლოების ფორმირებასთან ერთად ყურადღება ექცევა ლათინური წესის გამქრალი სამრევლოების აღდგენასაც. სამოციქულო ადმინისტრაციის და მისი ხელმძღვანელის – მეუფე ჯუზეპე პაზოტოს ძალისხმევით დამსახურებაა აზერბაიჯანში კათოლიკობის აღორძინება, კერძოდ კი, ბაქოში ლათინური წესის კათოლიკური საკრებულოს დაარსება, რომლის საფუძველზეც შემდგომ აიგო ბაქოს დიდებული კათოლიკური ტაძარი. რეგიონის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მეუფე ჯუზეპე პაზოტოს ბრძნული და შორსმჭვრეტელოური გადაწყვეტილებით, რომელიც რეგიონის სპეციფიკის გათვალისწინებითა და პრაქტიკული მოსაზრებებით იყო ნაკარნახევი, ბაქოს საკრებულო საღელ მამათა ორდენს გადასცა სამართავად და მალე აზერბაიჯანი ცალკე კათოლიკურ პრეფექტურადაც ჩამოყალიბდა. ეს გახლდათ სწორი და გონივრული გადაწყვეტილება, რაც რამდენიმე წლის შემდგომ უკვე ოფიციალურმა ვატიკანმაც გაიზიარა და წმიდა საყდრის სადესპანო აზერბაიჯანში სამხრეთ კავკასიის ერთიანი სადესპანოსაგან ცალკე გამოყო.

სამოციქულო ადმინისტრატორ მეუფე ჯუზეპე პაზოტოს უკავშირდება ოკუპირებულ აფხაზეთში კათოლიკობის აღორძინება, სოხუმში კათოლიკური საკრებულოს დაფუძნება, ოფიციალური რეგისტრაცია და ისტორიული სატაძრო ნაგებობის დაბრუნება, ტაძრის აღდგენა და მუდმივი წინამძღვრის დანიშვნა, სოხუმის წმ. სიმონ კანანელის საკრებულოზე ზრუნვა და ყოველწლიური სამეუფეო ვიზიტების ტრადიციის დამკვიდრება, ასევე – ერევანში პირველი ლათინური წესის კათოლიკური საკრებულოს დაფუძნება და ახალი ტაძრის კურთხევა.

სამოციქულო ადმინისტრატორის უშუალო ხელმძღვანელობით განხორციელდა მრავალი საგანმანათლებლო პროექტი; განსაკუთრებულ აღნიშვნას იმსახურებს ეპისკოპოსის სააღდგომო და საშობაო ეპისტოლეები, რაც ცალკე შესწავლის თემაა და რამაც განმსაზღვრელი როლი ითამაშა ადგილობრივი კათოლიკე მრევლის ფორმაციაში. მეუფის უშუალო მხარდაჭერით, გამოიცა მნიშვნელოვანი თეოლოგიური

ლიტერატურა, ამოქმედდა საზაფხულო სკოლები, კატეხიზაციის კურსები, დაფუძნდა მთელ რეგიონში პირველი კათოლიკური უმაღლესი სასწავლებელი – სულხან საბა ორბელიანის სახელობის თეოლოგიური ინსტიტუტი, ამჟამად უკვე სრულფასოვანი უნივერსიტეტი. მეუფე ჯუზეპეს ინიციატივით, 2000 წლიდან სისტემატურად ტარდება ადგილობრივი ეკლესიის სინოდის კრებები.

ახალი გარდამავალი ეტაპი: საზეიმოდ გაიხსნა დემეტრე თბილელის ბეატიფიკაციისადმი მიძღვნილი პირველი ისტორიული სესია. ტრიბუნალის სასამართლოს შექმნა, ბეატიფიკაციის პროცესი, ისტორიული მოვლენა, რომლის მსგავსიც აქამდე საქართველოში, ლათინური წესის კათოლიკე ეკლესიის არსებობის მთელ მანძილზე, არ მომხდარა, აქამდე მხოლოდ რიტუალური პროცესების მოწმენი და მონაწილენი ვიყავით, მაგრამ ამ დღეს სამოციქულო ადმინისტრატორის, მისი ყოვლადმაღალუსამღვდელოესობის, მეუფე ჯუზეპეს ლოცვა-კურთხევითა და ძალისხმევით და წმინდა საყდრის გადაწყვეტილებითა და თანხმობით, დაიწყო XIV საუკუნის მოწამის – დემეტრე თბილელის ბეატიფიკაციის (ნეტარად შერაცხვის) პროცესი.

და ბოლოს, ჩვენი სიმპოზიუმის პრაქტიკული შედეგი სახეზეა: პირველი სიმპოზიუმის საშუალებით ხელახლა გავიცანით დემეტრე თბილელი და მისი ფრანცისკელი მოწამე ძმები. 2023 წლიდან ახალი ეტაპი დაიწყო ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესიის ისტორიაში, რაც დემეტრე თბილელის ნეტარად შერაცხვის პროცესის დაწყებას უკავშირდება. ისევე, როგორც 700 წლის წინ დემეტრე თბილელის მართვითი სიკვდილიდან ხელი შეუწყო კათედრის გადმოტანას თბილისში, ვფიქრობ, რომ დემეტრე თბილელის ბეატიფიკაციაც თავისებურ როლს ითამაშებს თბილისის კათედრის აღდგენაში და, საბოლოოდ, საქართველოში სრულფასოვანი კათოლიკური მმართველობა შეიქმნება, რაც დრომ მოიტანა.

თბილისის მარიამ ღვთისმშობლის ზეცად აღყვანების ტაძარში საეკლესიო ორგანის დამონტაჟებით და ყოველკვირეულად ფართო საზოგადოებისათვის საორგანო მუსიკის საღამოების ორგანიზებით⁵,

⁵ 2023 წლიდან თბილისის ორივე კათოლიკური ტაძარი სრულიად უსასყიდლოდ მასპინძლობს საერთაშორისო თუ სხვა მუსიკალური-ვოკალურ ფესტივალებს და საორგანო მუსიკის საღამოებს.

ასევე საერთაშორისო საგუნდო ფესტივალების მასშინძლობით, თბილისის კათოლიკური ტაძრები კონფესიური სივრციდან გამოვიდნენ და ფართოდ გაუღეს კარი მუსიკის მოყვარულებს. თბილისის ტაძრები მუსიკალურ კერად მოეგლინნენ დედაქალაქის მუსიკისმოყვარულებს. ამგვარად, იზრდება საქართველოში კათოლიკე ეკლესიის ცნობადობა და იგი დამატებით იძენს ფართო საზოგადოებრივ-კულტურულ ფუნქციასაც. ამგვარად პასუხობს თანამედროვე სამყაროში ეკლესიის წინაშე არსებულ გამოწვევებს, რომ ტაძრები არა მხოლოდ ვიწრო კონფესიური დანიშნულების საკულტო ნიგებობებია, არამედ ისინი ფართო საზოგადოების სულიერ-ესთეტიური მისიის მატარებლებიც არიან და ეს ფაქტორი რელიგიას დაშორებულ ადამიანებში სულიერების მარცვლის გაღვივებას უწყობს ხელს.

მესამე ეტაპი: საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაში ადგილობრივი ლათინური წესის კათოლიკე ეკლესიის უახლოესი ისტორიისა და დასახული პრიორიტეტების გაანალიზებით, ლოგიკურად მივდივართ დაკვანამდე, რომ უახლოეს პერიოდში, სავარაუდოდ კი, 2030 წლისათვის, თბილისში აღდგება საეპისკოპოსო კათედრა და თბილისი სამართლიანად დაიბრუნებს კათოლიკური საკათედრო ქალაქის ტიტულს. ამისთვის ადგილობრივმა კათოლიკე ეკლესიამ და სამოციქულო ადმინისტრაციამ ძალისხმევა არ დაიშურა. საქართველოს კათოლიკე თემი, მისი ისტორიული მემკვიდრეობა და თანამედროვე მსოფლიო გამოწვევები ლეგიტიმურ საფუძველს ქმნიან, რათა აღდგეს თბილისში კათოლიკური საეპისკოპოსო კათედრა, რომელიც სამხრეთ კავკასიის ლათინური წესის კათოლიკეთა თემის სულიერი ხელმძღვანელი და მეურვე გახდება. ეს იქნება ისტორიული სამართლიანობა და საქართველოს ევროპული არჩევანის ხილული ნიშანი.

ასე რომ, საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაში ლათინური წესის კათოლიკე ეკლესიის არსებობისა და განვითარების მესამე ეტაპი სულ ახლო მომავალში განხორციელდება და ფართო საზოგადოება და კათოლიკე მორწმუნე მრევლი თავად მოესწრება რეგიონში კათოლიკე ეკლესიის აღორძინებას, რომლის ხილული გამოხატულებაცაა ადგილობრივი ეკლესიის ადმინისტრაციული მოწყობა, რაც ადგილობრივი კათედრის არსებობასა და ეპაქიის მწყემსმთავრის მსახურებაში ვლინდება.

დასკვნა

საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაში ლათინური წესის სამოციქულო ადმინისტრაციამ თავისი ოცდაათწლიანი არსებობის მანძილზე სრულად გაართვა თავი მასზე წმინდა საყდრის მიერ დაკისრებულ ამოცანებს.

საქართველოში ლათინური წესის სამოციქულო ადმინისტრაციის ისტორია და საქმიანობა, პირობითად, სამ ეტაპად უნდა განვიხილოთ:

პირველი ეტაპი – ეს 1993 წლიდან 2024 წლამდე პერიოდს მოიცავს, როდესაც, სამოციქულო ადმინისტრაციის ძალისხმევით, სრულად ჩამოყალიბდა ლათინური წესის ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესია. ჩამოყალიბებაში მოიაზრება:

- სამრევლოების აღდგენა და ახლების ფორმირება, სატაძრო ნაგებობების აგება-რესტავრაცია, მათ შორის – არაკონტროლირებად ტერიტორიებზე;
- რელიგიური ლიტერატურის გამოცემა (მათ შორის კატეხიზმო, გალობათა კრებული, ჟამნის ლოცვები, ვატიკანის მეორე კრების კონსტიტუცია);
- სასწავლო ცენტრების შექმნა და ლიტერატურის გამოცემა;
- ბეჭდვითი მანქანის – „საბას“ და ინტერნეტ-ტელევიზიის ამოქმედება;
- სისტემატური რელიგიურ-საგანმანათლებლო აქტივობების ორგანიზება;
- ფართო მასშტაბის საქველმოქმედო საქმიანობა;
- სასულიერო პირებით სამრევლოების დაკომპლექტება, ადგილობრივი მორწმუნეებიდან მღვდელმსახურების მომზადება და ხელდახმა;
- მომლოცველობების, მათ შორის უცხოეთში, სისტემატური ორგანიზება;
- კატეხიზაციებისა და საზაფხულო ბანაკების ორგანიზება;
- ეკლესიათშორისო კონტაქტების განმტკიცება, სხვადასხვა კონფესიებთან და სამთავრობო სტრუქტურებთან, სტამბოლის ქართულ კათოლიკე საგანესთან თანამშრომლობა;
- საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში სხვადასხვა კათოლიკური კონგრეგაციებისა და ჰუმანიტარული მისიების დაფუძნება;

- რომის პაპების ოფიციალური ვიზიტების ორგანიზება;
- ადგილობრივი ეკლესიის სინოდის სხდომების სისტემატური მოწვევა.

მეორე გარდამავალი ეტაპი 2024 წლიდან იწყება და ამ პერიოდში განხორციელდა: მეთოთხმეტე საუკუნის ქართველი მოწამის – დემეტრე თბილელის ნატარად შერაცხვის პროცედურის დაწყება და საეკლესიო ტრიბუნალის (სასამართლოს) ჩამოყალიბება, ადგილობრივი კათოლიკე ეკლესიის ცნობადობის ზრდა⁶ და, ყოველივე ამის ფონზე, სავსებით ლეგიტიმურად – თბილისში კათოლიკური კათედრის აღდგენის პროცედურის დაწყება.

მესამე ეტაპი დადგება, როდესაც საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაში ლათინური წესის სამოციქულო ადმინისტრაცია სრულყოფილ ეპარქიად გარდაიქმნება, ანუ აღდგება თბილისის კათოლიკური საეპისკოპოსო კათედრა, რომელიც თავის თავში სებასტოპოლისის (სოხუმის) სატიტულო კათედრასაც გააერთიანებს. ყოველივე ეს, ჩვენი პროგნოზებით, ახლო მომავალში, სავარაუდოდ, 2030 წლისთვის დასრულდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Archivi Vaticani Hona. III L.8. ep. 432.
- Annales Ecclesiastici a Baronio contin. A Odorico et Arch. Vat. GL. 9. An. 13. Vol. VI num. 19. Ep. 198. P. 142. Ter.
- Waddingo, Luca. 1735. Annales Minorum. Tom. 6. P. 353.
- Карпов, С. П. 2001. Из истории средневекового Крыма: высшие официалы генуэзской Кафы перед судом и наветом: [О консулах – высших должностных лицах генуэзской колонии в Причерноморье], Отечественная история. Москва. МГУ.
- Karpov, S. P. 2001. Iz istorii srednevekovogo Kryma: vysšie oficialy genužskoj Kafy pered sudom i navetom: [O konsulah – vysših dolžnostnyh licah genužskoj kolonii v Pričernomor'e], Otečestvennaâ istoriâ. Moskva. MGU.
- Остапенко, Роман. „Генуэзские фактории в Восточном Причерноморье и Крыму как центры католической миссии среди зихов”. Cyberleninka. 2017. <https://>

⁶ ვატიკანში სიქსტის კაპელაში სამების საპატრიარქო გუნდის გასტროლის მომზადებაში ხელისშეწყობა, თბილისის კათოლიკური ტაძრებისათვის ზოგადკულტურული ფუნქციის დაკისრება (საორგანო მუსიკის საღამოების, საერთაშორისო მუსიკის ფესტივალების მასპინძლობა).

cyberleninka.ru/article/n/genuezskie-faktorii-v-vostochnom-prichernomorie-i-krymu-kak-tsentry-katolicheskoy-missii-sredi-zihov/viewer

- Ostapenko, Roman. „Genuèzskie faktorii v Vostočnom Pričernomor'e i Krymu kak centry katoličeskoj missii sredi zihov”. Cyberleninka. 2017. <https://cyberleninka.ru/article/n/genuezskie-faktorii-v-vostochnom-prichernomorie-i-krymu-kak-tsentry-katolicheskoy-missii-sredi-zihov/viewer>
- თამარაშვილი, მიხეილ. 1902. ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის, ტფილისი.
Tamarashvili, Mikheil. 1902. k'atolitsizmis ist'oria kartvelebshi, t'pilisii.
- Jo. XII. Com. An. XIV. Pars. II. (Reg. 95.) no. 44.
- Arch. Vatic. Reg. Vat. 188. Clem. VI.
- Arch. Vatic. Reg. Av. 134. Fol. 61.
- საქსტატი: 83% მართლმადიდებელია, 11% მუსლიმი, 3% კი სომეხთა ეკლესიის წევრი. ტაბულა. 28 აპრილი, 2016. <https://tabula.ge/ge/news/585528-sakstati-83-martlmadidebelia-11-muslimi-3-ki?redir>
Sakst'at'i: 83% martlmadidebelia, 11% muslimi, 3% k'i somekhta ek'lesiis ts'veri. T'abula. 28 ap'rili, 2016. <https://tabula.ge/ge/news/585528-sakstati-83-martlmadidebelia-11-muslimi-3-ki?redir>

Nugzar Bardavidze

PhD in History

Georgian Technical University

Organizational Structure of the Catholic Church in Georgia: Dioceses, Apostolic Administration, History and Perspectives

The Apostolic Administration of the South Caucasus was established by the Holy See in 1993, encompassing Georgia, Armenia, and Azerbaijan under the jurisdiction of Nuncio Archbishop Jean-Paul Gobel. In 1996, administration was transferred to Father Giuseppe Pasotto, head of the Stigmatine Mission in Kutaisi, marking the beginning of active ecclesiastical development centered in Tbilisi.

Over three decades, the local Catholic Church in Georgia has evolved into a fully self-governing ecclesiastical entity. This development has elevated the Apostolic Administration to a higher organizational level, preparing for the restoration of the episcopal see that existed in Tbilisi centuries ago. The

titular see of Sebastopolis (Sukhumi) also exists within Georgian territory as the legal successor to the 13th-15th century episcopal see. The restoration of the Catholic episcopal see in Tbilisi represents the correction of historical injustice, supported by thirty years of proven ecclesiastical leadership and the historical precedent of 13th-century episcopal sees.

The history and activities of the Latin Rite Apostolic Administration in Georgia can be analysed through three distinct phases. The first stage (1993-2024) witnessed the complete formation of the local Latin Rite Catholic Church through parish restoration and establishment, church construction and renovation (including in uncontrolled territories), religious literature publication, educational center creation, media development (print and internet television), systematic religious education, extensive charitable work, clergy training and local priest ordination, pilgrimage organization, catechism programs, interfaith cooperation, government collaboration, monastic establishment in Istanbul, and papal visits.

The second transitional stage began in 2024, characterized by the initiation of canonization proceedings for 14th-century Georgian martyr Demetrius Tbileli, establishment of an ecclesiastical tribunal, increased visibility of the local Catholic Church, and the formal beginning of procedures to restore the Catholic see in Tbilisi.

The third stage will culminate in the transformation of the Latin Rite Apostolic Administration into a full diocese, restoring the Tbilisi Catholic Episcopal See and uniting it with the titular See of Sebastopolis (Sukhumi). This transformation is projected to occur by 2030, completing the institutional restoration of Catholic episcopal authority in Georgia.